

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовео комисију:

На основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 40 Закона о високом образовању, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на VII електронској седници одржаној 20-26. априла 2021. године донело је одлуку да се образује комисија за оцену докторског рада који је Бојана Будимир предала под насловом: „Културноспецифични елементи из фламанске културе у преводу на српски језик“.

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. проф. др Јелица Новаковић-Лопушина, редовна професорка у пензији; Низоземски језик, Универзитет у Београду, Филолошки факултет (од 2012), менторка;

2. проф. др Јелена Костић-Томовић, редовна професорка; Немачки језик, Универзитет у Београду, Филолошки факултет (од 2018), чланица комисије;

3. проф. др Олга Новитскаја, ванредна професорка; Транслатологија, Католички универзитет у Левену (Белгија), (од 2015), чланица комисије;

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Бојана (Милан) Будимир рођена је 1. јула 1982. године у Београду. Дипломирала је 2008. године на Групи за низоземске студије Филолошког факултета Универзитета у Београду. Године 2009. завршила је мастер студије из језика, књижевности и културе на Филолошком факултету у Београду. Године 2012. уписала је докторске студије на Филолошком факултету у Београду. Била је ангажована као сарадница у настави на Групи за низоземске студије Филолошког факултета од 2012. до 2016. године када је изабрана у звање асистента. Ангажована је на предметима Превођење за недерландисте, морфологија и фонетика низоземског језика и Савремени низоземски језик. Поред наставе, активно се бави превођењем. Сарађивала је са различитим домаћим и страним преводилачким агенцијама где је стекла искуство у превођењу документације из области права и

медицине. Превела је и неколико књига, графичких романа и одломака из књижевних дела попут *Ткача Снова* Дауве Драисме (Clio), *С оне стране* и *Баладе о злочину* Ерика Крика (Бесна кобила), одломака из романа *Градови* Стефана Хертманса (Златна греда) и драмски текст *Госпођа Апелфелд* Бена Барнарда (Еразмо). Предмет њеног научног интересовања је традуктологија, тачније стратегије и поступци у превођењу културно-специфичних елемената као креативност у преводилачком процесу. Објавила је научне радове у домаћим и страним часописима и учествовала на конференцијама и семинарима у земљи и иностранству.

III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Културноспецифични елементи из фламанске културе у преводу на српски језик.

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторски рад Бојане Будимир обухвата 170 страница, а сам рад организован је у седам главних поглавља која су даље систематично рашчлањена на велики број потпоглавља чиме је рад прегледнији, а читање олакшано. 1. *Увод* (1-4); 2. *Теоријски оквир* (4-18); 3. *Досадашња истраживања културноспецифичних елемената у преводу* (19-50); 4. *Холандска и фламанска књижевност у преводу на српски језик* (1990-2014) (50-74); 5. *Циљеви истраживања и методологија* (75-100); 6. *Резултати* (100-161); 7. *Закључак* (162-167); *Литература* (168-170). Библиографија садржи 67 јединица. Поред тога, у рад су укључене и *Биографија*, *Изјава о ауторству*, *Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада* и *Изјава о коришћењу*.

1. У првом поглављу (*Увод*) дефинисан је предмет истраживања, образложена је мотивација ауторке за одабир теме, представљени су основни циљеви рада и методологија, као и структура рада.

2. У другом поглављу (*Теоријски оквир*) изложена су главна теоријска полазишта с посебним освртом на теорију полисистема Евена Зохара (Even-Zohar), затим модел светског преводног система Јохана Хеилбронна (Johan Heilbron) и преводилачке норме Гидеона Турија (Gideon Toury). Дефинисани су појмови преводне књижевности, књижевног и преводног (поли)система, као и два преводилачка начела: начело растуће стандардизације и начело интерференције. Поред тога, идентификовани су фактори који утичу на позицију преводне књижевности у оквиру полисистема, као и начини на који се та позиција, која се креће од периферне ка централној, може манифестовати на нивоу самог текста. На самом крају, позиција преводне књижевности у оквиру полисистема доводи се у везу с поменутиим преводилачким начелима и на основу тога, изводи се прва хипотеза која се тестира у овом истраживању, а која гласи: у зависности од позиције преводне књижевности у циљној култури биће доминантно начело растуће стандардизације односно начело интерференције.

3. У трећем поглављу (*Досадашња истраживања културноспецифичних елемената у преводу*) дефинисан је појам културноспецифичних елемената, изложене су различите класификације ових елемената, као и преводилачких поступака за њихово преношење на нивоу текста. Анализом и поређењем различитих класификација поступака утврђене су сличности и разлике међу њима и истакнути су поједини терминолошки проблеми. На самом крају наводе се многобројни фактори који могу да утичу на одлуке преводилаца приликом њиховог превођења.

4. У четвртом поглављу (*Холандска и фламанска књижевност у преводу на српски језик (1990-2014)*) дат је исцрпан приказ преводилачке активности с низоземског језика на српски од 1990. до 2014. године. На самом почетку, преводилачка активност смештена је у шири, друштвени контекст, односно описане су друштвене прилике у Србији у поменутом периоду. Након тога, представљени су квантитативни подаци о жанровима и ауторима који су се преводили, као и о преводиоцима и издавачима који су заслужни за настанак превода. Последње потпоглавље бави се квалитативном анализом података и у њему се доносе закључци о факторима који би могли да утичу на одлуке преводилаца на нивоу текста. Овде посебно треба истаћи улогу преводилаца у целокупном процесу настанка превода која је током деведесетих и почетком двехиљадитих година превазилазила чисто преводилачку, и протезала се на процес селекције наслова и аутора који ће се преводити, уредништво у књижевним едицијама и часописима, као и на промоцију превода. Поред тога, као битни фактори, помињу се и профил издавачких кућа које су издавале преводе холандске и фламанске књижевности, као и критеријуми за селекцију дела.

5. У петом поглављу (*Циљеви истраживања и методологија*) детаљно су изложени циљеви, хипотезе и истраживачка питања која из њих произилазе. Након тога, представљена је методологија истраживања односно описани су корпус на ком је засновано истраживање, затим начин на који су сакупљени и обрађени подаци, а предложени су и модели за класификацију културноспецифичних елемената према врсти и подврсти, као и модел за класификацију преводилачких поступака. Такође, преводилачки поступци доведени су у везу с начелом растуће стандардизације и начелом интерференције из другог поглавља. Поред тога, ауторка се осврће и на ограничења и недостатке корпуса и модела које је користила у анализи података.

6. Шесто поглавље (*Резултати*) представља централни део рада имајући у виду да су овде изложени и анализирани подаци истраживања. У првом делу поглавља описани су квантитативни подаци о следећим варијаблама: заступљеност семантичких поља у корпусу, заступљеност семантичких поља и потпоља према анализираним периодима, заступљеност преводилачких поступака у целокупном корпусу, као и заступљеност преводилачких начела у целокупном корпусу, према преводиоцима, анализираним периодима, семантичким пољима и потпољима. Сви подаци илустровани су одговарајућим графиконима и табелама. Након тога, у другом делу поглавља, следи дискусија у којој су дати одговори на истраживачка питања и у ком су потврђене тестиране хипотезе. Ауторка се овде бави утицајем друштвеног контекста на тенденцију

преводилица да учесталије примењују једно од два преводачка начела. У трећем делу овог поглавља, изложена је квалитативна анализа преводачких поступака према најфреквентнијим семантичким пољима у корпусу. Ауторка овде испитује утицај текстуалног контекста на одлуке преводилица када је у питању преношење културноспецифичних елемената.

7. У седмом поглављу (*Закључак*) сажети су главни закључци истраживања и дате су смернице за даља истраживања у оквиру ове области.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

У својој докторској дисертацији кандидаткиња Бојана Будимир истражила је културноспецифичне елементе на систематичан и свеобухватан начин узимајући у обзир бројне факторе који према нашим сазнањима до сада нису овако исцрпно испитани нити у домаћим нити у међународним научним оквирима. Оригиналност рада огледа се у примени преводачких начела Гидеона Турија на културноспецифичним елементима, затим у изради сопственог модела за класификацију преводачких поступака за преношење културноспецифичних елемената у преводу, и на самом крају, у класификацији преводачких поступака према поменутиим Туријевим начелима. Све поменуто представља посебан допринос даљем изучавању овог феномена.

Поред тога, овим истраживањем дат је и допринос бољем схватању утицаја семантичког поља ком културноспецифични елемент припада на одабир преводачког поступка, што за последицу има већу заступљеност начела интерференције односно начела растуће стандардизације. Иако се у теорији ове две варијабле одавно доводе у везу, ово питање до сада није истражено на систематичан начин, као што је то случај у квантитативном делу овог истраживања, у коме је утврђена неспорна веза између поменутих варијабли. Такође, анализа утицаја самог текстуалног контекста у коме се јавља културноспецифични елемент и његове комуникативне функције на одабир преводачког поступка, која је изложена у трећем делу шестог поглавља и богато илустрована примерима, има и практичну примену и може послужити као смерница будућим, али и тренутно активним преводиоцима.

На самом крају, од посебног значаја за будућа истраживања, када је у питању холандска и фламанска књижевност у Србији, јесте и детаљан приказ преводачке активности с низоземског језика на српски који је изложен у четвртом поглављу. Будућим истраживачима стављени су на располагање исцрпни подаци о преводима холандске и фламанске књижевности на српски језик, обрађени према многобројним критеријумима. Поред тога, ови подаци скрећу пажњу и на изузетан значај самих преводилица и на њихове многобројне улоге када је у питању превођење с језика који припадају такозваној периферији. У том смислу, резултати овог дела дисертације дају значајан допринос истраживању преводне књижевности и из социолошке перспективе. На самом крају, резултати овог дела истраживања такође могу послужити као полазиште за даља

истраживања рецепције холандске и фламанске књижевности у Србији. У свему наведеном огледа се и интердисциплинарни карактер ове дисертације чиме се додатно повећава вредност овог истраживања.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Budimir, B. 2020. "Peripheries in the Global System of Translation: A Case Study of Serbian Translations of Dutch Literature between 1991 and 2015." *Dutch Crossing* 44(2): 218-235.
2. Будимир, Бојана. 2018. „Преношење културноспецифичних елемената у текстовима из области туризма на примеру анализе описа Холандије и Белгије на веб страницама српских туристичких агенција.“ У *Језици и културе у времену и простору VIII/1*, уредник Снежана Гудурић и Биљана Радић-Бојанић, 135-146. Нови Сад: Филозофски факултет.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Резултати добијени анализом преводних еквивалената културноспецифичних елемената из фламанске културе и примењених преводилачких поступака показали су да друштвени контекст у коме се одвија преводилачка активност може да се манифестује на нивоу самог текста, односно у одлукама преводилаца. Другим речима, показало се да позиција коју преводна књижевност заузима у циљном систему има утицај на начин на који ће се ови елементи преносити у преводу. Прво је утврђено да и српска и фламанска језичка група припадају периферним групама. Затим је анализом података утврђена доминантност начела интерференције при преводу културноспецифичних елемената у корпусу. Тиме је потврђена прва хипотеза да ће се у периферним системима, у којима преводна књижевност има значајнију позицију, чешће задржавати елементи и структура из изворног језика, односно да ће бити доминантније начело интерференције.

Међутим, резултати дијахронијске анализе преводилачких поступака показали су да улога преводилаца као и профил издавачких кућа односно критеријуми за селекцију наслова такође потенцијално могу да утичу на одлуке о примењеним стратегијама. Наиме, постоје назнаке да већа улога преводилаца у процесу селекције дела може да утиче на њихову мотивацију и начин на који ће се опходити према изворном тексту. У периоду у ком су преводиоци имали кључну улогу у процесу избора дела примењена је већа заступљеност начела интерференције. Са друге стране, у периодима у којима је утврђена већа тржишна и комерцијална оријентација издавача која је условљавала и процес селекције, запажене су и промене у примењеним стратегијама преводилаца, односно

значајнија доминација начела растуће стандардизације. Како и сама ауторка истиче, овај аспект преводачке активности завређује даљу пажњу истраживача.

Поред тога, ауторка скреће пажњу на још неколико фактора који би могли да узрокују установљену промену у заступљености преводачких начела у различитим периодима и које би такође требало истражити. Прва је хипотеза о искуству преводаца, односно да ће преводац са искуством имати већу тенденцију ка примени начела растуће стандардизације. Осим тога, помиње се и хипотеза о већој присутности једног жанра која такође води ка већој примени начела растуће стандардизације. Добијени резултати могу да допринесу бољем разумевању преводачке активности са социолошког аспекта, односно скрећу пажњу на улогу и значај преводаца у процесу настанка превода, посебно када су у питању језици који припадају такозваној периферији.

Са друге стране, резултати истраживања показали су и неспорну везу између семантичког поља, а посебно потпоља из ког културноспецифични елемент долази и примењеног преводачког начела. Уз то, примећен је и утицај контекста у ком се ови елементи јављају односно њихова комуникативна функција на примену одређених преводачких поступака. Тиме је потврђена и друга хипотеза која је испитивана овим истраживањем односно да врста културноспецифичног елемента утиче на избор преводачког поступка и стратегије. Ови резултати могу имати примену у преводачкој пракси, али и у образовању будућих преводаца с низоземског језика у смислу развијања преводачких компетенција које ће им помоћи да пронађу најбоља решења када се у тексту сусретну са овим елементима.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидаткиња Бојана Будимир је у својој докторској дисертацији показала да влада научним и истраживачким методама, као и креативност и оригиналност у начину анализе и обраде добијених резултата. Истраживање је засновано на јасно дефинисаним циљевима и хипотезама који су изведени на основу детаљне анализе литературе из области превођења и то социологије превођења и културноспецифичне лексике. Кандидаткиња је развила сопствене моделе за анализу који су прилагођени специфичностима предмета истраживања, затим комбинацији језика који су обухваћени овом анализом као и ограничењима корпуса. Кандидаткиња је на темељан и систематичан начин приступила анализи података комбиновањем квантитативних и квалитативних метода што јој је омогућило да ову комплексну појаву сагледа из више углова. Добијени резултати протумачени су на убедљив начин, надовезују се на постојећа теоријска разматрања овог феномена и допуњују резултате постојећих истраживања. Уз то, кандидаткиња је скренула пажњу на друге аспекте преводачке активности које би требало подробније истражити. На самом крају, резултати овог истраживања имају не само научни значај, већ могу да имају своју примену и у преводачкој пракси.

На основу „Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду” и налаза у извештају из програма „iThenticate“, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације „**Културноспецифични елементи из фламанске културе у преводу на српски језик**“ аутора мср **Бојане Будимир**, констатујем да утврђено подударане текста износи **2 %**.

Овај степен подударности у складу је са Чланом 9. *Правилника*.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8. „*Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*“, изјављујем да извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

IX. ПРЕДЛОГ

Комисија препознаје значај и оригиналан научни допринос рада кандидаткиње Бојане Будимир проучавањима холандске и фламанске књижевности у преводу на српски језик, као и преводачкој пракси са низоземског језика у Србији. Зато, са задовољством препоручујемо Наставно-научном већу Филолошког факултета да овај Извештај прихвати, упуту га Већу друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду, коначно, позове кандидаткињу на усмену одбрану пред овом Комисијом.

У Београду, 7. маја, 2021.

КОМИСИЈА:

Проф. др Јелица Новаковић-Лопушина, редовна професорка у пензији
Универзитет у Београду, Филолошки факултет

Проф. др Јелена Костић-Томовић, редовна професорка
Универзитет у Београду, Филолошки факултет

Проф. др Олга Новитскаја, ванредна професорка
Католички универзитет у Левену